

ZGANILO SE JE NEKJE V SPOMINU

SENTIMENTALNA GORNIŠKA INVENTURA

MARJAN BRADEŠKO

Mračni oblaki so viseli nad Ljubljano v ponovoletnih dneh. Mene pa je gnalo gor proti soncu, pod Ratitovec. Od Prtovča proti Podnu sem gazil ivje, na Podnu pokukal v toplo zimsko sonce in se proti Danjam spet potopil v meglo. Zatem sem z grebena Ratitovca opazoval butanje slepeče belih razpenjenih valov megle ob skalnate robove. V toplih sapah so trepetale suhe travne bilke, ko sem ležal tam čez, na Kosmatem vrhu. Snega ni bilo prav nikjer. Skozi oblake sem se vrnil v mračni januar.

Padlo je še nekaj snega, tudi viharji so malo potegnili in Kočna se je oblekla v belo čipkasto oblačilo. V žgočem soncu smo jo od Suhadolnika potegnili skozi Dolce naravnost na vrh. Bil je prelesten zimski dan. Zadaj za Grintovcem je bilo malo ledeno, pa nekaj napihanega snega, tako da je bila to prava zimska tura. Z Grintovca smo še enkrat občudovali v led in sneg vkovano Kočno, zatem pa se med telohi skozi gole gozdove vrnili nazaj k Suhadolniku.

Gozdovi nad Klužami so glasno peli pesem, ki jo je na njihove strune igral veter. Mimo gornje trdnjave sva jo z Dariom po hudi strmini ubirala navzgor, čez planino Za robom, kjer sva naletela na prvi sneg. Po dolcih, kjer je pošteno pometal veter in prenašal snežni prah sem ter tja, sva se povzpela na oster rob nad Možnico. Za nama je ostala samotna gaz na grebenu. Na vrhu Rombona sva se navduševala nad izgubljenim blodnjakom Kaninskih podov, nato pa se prek Čukle izgubila nekam v pobočja nad Bovcem. Ravno dovolj, da sva v blodenju gor in dol nabrala toliko višinskih metrov, da jih je bilo spet čez dva tisoč. Končno sva med zapuščenimi bunkerji in zasutimi rovi našla nekdanjo mulatjero. Bledo zimsko sonce je že izginilo za greben, ko sva se vrnila nazaj na planino Za robom. Že v mraku sva se še enkrat čudila mogočni trdnjavi visoko v robu za Klužami. Nekdo je tod umiral in preklinjal rombonske vesine, drugi si je s preganjanjem ubogih vojakov prislužil višje čine - vse skupaj le zato, da zdaj dva samotarja v umirajočem večeru občudujeta noro delo človeških rok.

Iz Jezerske doline smo šli prek Corsija na Viš. Koštrunove špice so bile povsem kopne, naša pot pa ne. Dereze so kar pošteno škrtale po

vršni strmini. Trop tolstih, razigranih kozorogov nam je požiral na robu. V hladni senci špranje, globoko na drugi strani, je bilo čisto jesensko - le nekaj poprha, ki kar ne sodi v visoko zimo. Ture so se sicer zavijale v oblačni plašč, pa tudi iz tiste fronte ni bilo nič.

Prvega aprila se po Čavnu že sprehajamo med spomladanskimi rožami, čeprav ponekod kukajo skozi sneg, ki ga je nedavno natreslo. Za lajšanje lakote napulimo kar čemaža in se grejemo na soncu pred zavetiščem. Tja po robu, do Kuclja, je prav vroče, nazaj pa se vračamo po plundri med mogočnimi golimi bukvami pod Modrasovcem. Nad Predmejo se opojni vonj žanjevca meša s smolnatim duhom borovcev, ki šumijo v pomladnem vetru.

* * *

Prvi maj je kot vedno v zadnjih zimah še najbolj snežen. Nad Vrsnikom kaplja s skal, posejanih z živorumenim jegličem, pod planino Za Skalo pa že zagazimo v moker sneg. Urško dam na ramena. Nekaj časa nam še gre, potem pa se skvari še vreme in obrnemo.

Naslednji dan pa spet naredim eno tistih pravih tur. Iz vasi Kal-Koritnica se vzpnem na planino Golobar, kjer naletim na prve snežne krpe. Lansko leto me je od tu med klici krokarjev pregnal snežni metež. Letos je toplo sonce in močno hitim, da mi prehitro ne predre snežne skorje. Skozi zaraščen svet se povzpnem na Hudi vrh in po izpostavljenem grebenu nad Lepeno na Srednjo špico. Na Lipnik ni več varno, ker sneg že pojenjuje in plazi pod nogami. Naravnost navzdol v Dolič se udiram do pasu. Po kopnem se vrnem na planino, ker pa še nimam dovolj, se grem razgledovat še na Javoršček. Krasni beli vrhovi so vsenaokrog, v dolini pa že dehti pomlad in kmetje sadijo 'čompe'.

» „

Zatem pa prideta dve turi, ki sta se še posebno vtisnili v spomin. Gačnik in Pršjak. Gačnik, najbolj samotna in divja od vseh grap, sredi že tako samotnih Idrijskih hribov. Toliko doživetij, toliko slapov in tolmunov v neokrnjeni divjini ni pri nas nikjer. Nepozaben spomin. Tudi Pršjak, kamor sva šla naslednjo nedeljo, je samotnen, vendar je tam potka, pa nekaj zapuščenih hiš, vsaj nekaj sledi življenja. Prek Mrzle Rupe sva šla v vedno vznemirjajoči Trnovski gozd. Dolga je bila pot - mimo Smrekove drage prek Zele-nega roba, kjer sva zmotila divjega petelina in po izpostavljeni potki pod Poldanovcem do Stanovega robu, nekakšnega orlovega gnezda

nad Trebušo. V mraku sva se pod Stadorjem spustila v Trebušo, prebredla rečico in v Krtovsah po trinajstih urah hoje zaključila samotno krožno turo.

Lepo je, če te namesto radijske zbudi jutraj kar prava kukavica. Nad Vrsnikom nam je tisto jutro prepevala budnico še tudi potem, ko smo po prespani noči pod smrekami že zajtrkovali. Čez planino Za Skalo smo se vzpeli na Travnški Kuk in napol v megli prehodili greben vse do Plaskega Vogla. Prek Vršaca in Čela smo na Velikih Vratih spet ujeli stezo in se vrnili nazaj na planino. Z Dariom sva še malo zeliščarila. Proti večeru smo se vrnili iz samotnega, redko obiskanega sveta. S cvetjem posut greben in zasnežena Travnška dolina sta ostala visoko gori, med scefranimi meglami.

Iz razbeljene Ajdovščine sem zbežal v senco Trnovskega gozda. Ob dveh popoldne veselo žvrgolijo ptice in med bukvami nad Predmejo veje prijeten hlad. Z vrha Malega Golaka opazujem ples lastovk, ki jih je v popoldanskem mrčurju nad gozdovi in vrtačami vse polno. Po Paradani zeliščarim do Anine kočice in zvečer je prtljažnik avtomobila spet začasna sušilnica čajev.

Zeleniške špice - divji, beli roglji izpostavljenega grebena. Vsaj enkrat na leto jih moram oblesti, da je hrepenenje potešeno. Na mehki travni preprogi na zadnjem vrhu pred Srebrnim sedlom poležim. Med dišečimi murkami uživam sam božji mir. Pri Pastircih, ko se vračam v dolino prek Planjave, se komaj otresem kože, ki na vsak način hoče z mano. Še dolgo žalostno bleja za mano.

Spet je padal sneg in vrhovi so poprhani. Ravno toliko vlage je, da se v nastajajočem jutru že kadijo meglice. Skozi Rdeči potok greva z Jeleno v Martuljski konec, prek Jezer, mimo ljube pločevinaste 'dvojke' na Oltar. Meglice se kmalu posušijo in zašije jasen poletni dan. Z Grla se odpravim po grebenu še na Dovški križ. Živahni potočki žuborijo po travah, ko se vračam po strmem pobočju na sedlo pred Šplevto. Nad mano se pne temnomodri obok neba, v katerega silijo konice Rokavov in Oltarja. Še malo 'martinčkanja' pred bivakom, nato pa se v divjem diru po prašečih se meliščih nad Šplevto vrneva med opojni vonj ciklam nad dolino.

* * *

Družinska odprava na Zapotok. Urška sama prikoraka prav iz Zapodna. Z Mojco ostaneta

na planini, med šopi cvetja, med slepeče belimi skalami, potopljenimi v blazine radodendrona. Nabirata čajčke, jaz pa si privoščim nekaj samotne. Čez Mala vrata grem na Srebrnjak in naprej do Trentskega Pelca. Pred sumljivimi oblaki se spustim čez Ribežne nazaj na planino. Popoldne v podrtiji jemo, kuhamo čaj in se sprehajamo po produ ob potočki. Pred nevihto zbežimo v dolino. Malo nas moči, zares pa se odpro nebeške zapornice šele, ko smo že pod streho.

Cela Komna še spi, le moje stopinje motijo jutranji mir. Že pod Bogatinskimi Vratci pozdravljam sonce, ki je prilezlo iz jutranjega mrča nekje na vzhodu. Ena najbolj 'cvetočih' letošnjih tur je pred menoj. Malo ljudi se odpravi od Bogatina do Vogla prav po vseh vrhovih in grebenih. In ravno zato je greben na gosto potresen z velikanskimi, zametastimi planikami, ki v velikih šopih kljubujejo vetrovom, ki se pripodijo s primorske strani. Lepoto zaljša s svojo purpurno-vijoličasto barvo še mogočen in košat panonski svišč.

Pri prijaznih ljudeh na Vrtaški planini sem pojedel svojo najboljšo večerjo v gorah - pečena piska in dobra solata, domač kruh, veliko čaja in še požirek močnega. Po takem se prileze le še dober spanec. Bolj kratek je bil, saj sem že zgodaj prek Slemenca odvihral proti martuljskim grebenom. Precej zoprni, krušljivi svet pod Vrhom nad Mužiči je kmalu ostal za menoj in sredi samotnih Kukovih provodov sem odkril nov, tih kotiček naših gora. Prek Kukove špice in Škrnatarice se je megla nabralo že toliko, da sem na Dovškem Križu zavil dol v varno zavetje doline. Melišča pod Šplevto so se spet kadila.

Na Montažu nam pa ni in ni šlo. Najprej nismo uspeli prek ledenika priti do vstopa Kugvjeve smeri, čez nekaj ur pa smo na vrhu Vie Amalie, na izpostavljenem Plečetu, dokončno obrnili - pot naprej je bila preveč zasnežena in ledena in mračna soteska Clapadorie pregloboko spodaj. Kljub temu, da nismo bili na vrhu, nas je izpostavljena pot tako navdušila, da smo potem šli veličastno obzidje pogledat še s Krniške glavice. Žarki popoldanskega sonca so ustvarjali nenavadne oblike na s snegom potresenih stenah Špikov, v daljavi pa je v rožno rdečem odtenku ugašal Mangart.

Iz naravnost nemogoče vlažne megle sva se z Dariom naslednjo soboto izvila šele na vrhu Bele peči, na oni strani Kanina. Popoldne sva samotarila na sončnem grebenu Žrdi. Iz megle-

nega morja nad Rezijo je priplavala le pesem zvonov. Bivak na prevalu Peravo je bil poln. Že v temi sva zlezla v vreči, se položila na skale, odela z meglo in utonila v spanec. Megla je ponoči zlezla v doline - kadarkoli sem se prebudil, sem nad seboj zagledal globoko, temno nebo, posuto s tisočericimi zvezdami. Še v mraku sva zjutraj odšla naprej - po lepi, izpostavljeni poti na Kanin. Italija je bila v soncu, pri nas, nad Bovcem, pa je pošteno vrelo. Megle so kar kipele navzgor. Skozi Prestreljenikovo okno sva spet pogledala na sončno stran Alp, ki je bila danes pač drugače. Kar skozi okno sva se po ozkih poličkah povzpela na vrh. Ko sva se prek Prevale vračala na Nevejsko sedlo, je že zamolklo bobnelo - v Koštrunovih špicah in Višu, pa nekje na naši strani. Res, nevihte iz doline so videti prav veličastne.

V čudnih popoldanskih meglicah, ki so kazale na dež, sem jo ubral čez Stegovnik. Daleč tja prek Javornikov se je zavijal v megle tudi Storžič. Na Malem Javorniku je bil že bliže in manj meglen. Krepko sem pohitel in prav kmalu z vrha doživljal enega od svojih najlepših večerov v gorah. Cela Gorenjska se je utapljala v megli, katere valovi so divje butali v greben Psice in se poganjali čez Bašeljsko sedlo. Sonce je tonilo za grebene Julijcev. Srhljiv trepet večernih sapic, ki oznanjajo poslabšanje

vremena, je prekinil moje polurno uživanje in me pognal v dolino. Šum Reke je spremljal samotne korake, ki so se v večernem mraku na poti proti Kanonirju zilili z nočjo.

Viharni veter vleče čez grebene med Dravhom in Lajnarjem in nosi s seboj kose megle, ki vse bolj sili gor iz Baske grape. Prav nadzemski prizori se mi nudijo - jutranje sonce meče mojo senco tja v megle in jo obrobja z mavričnimi kolobarji - čudovita glorijska, ki pa je zelo nemirna, kot so nemirne megle v kotlu Soriške planine. Zgornji rob megle je ravno v moji višini in počutim se kot v letalu, nekje tik nad oblaki, tako drvijo megle mimo mene. Ko me dokončno zagrnejo, se na Možicu obrnem proti Ratitovcu, kjer je še sonce. Že opoldne se vračam pod kamnitimi sončnimi robovi skozi Torko nazaj proti Sorici. Dobro volje sem in razmišljam, kako bi bilo lepo, če bi lahko vsaj delček tega sonca prinesel v dolino, da bi sijal tudi tistim, ki jih imam rad. Pa se v dolini te stvari tako hitro ohladijo; piš vetra z grebenov utihne, svetloba sonca obledi in srce se spet bori s topo mlačnostjo vsakdana. Sipek in bezeg ob poti sta bogato obrodila.

Prvo pravo jesensko vreme - v vlažnem, meglenem morju Voj začenjamo pot. Visoko v gozdu

Državna meja deli planinsko kočo

Posebnost med visokogorskimi planinskimi postojankami je vsekakor Landshuterjeva koča, ki stoji na visokem grebenu med južnotirolsko dolino Pfitsch in sevemotirolsko dolino Venna v Zillertalskih Alpah. Potem ko je bila po prvi svetovni vojni Južna Tirolska ločena od Avstrije, je postala razdeljena tudi ta planinska koča.

Praktično poteka dandanašnji državna meja po sredini koče, mejni kamen, ki ga je mogoče natančno videti pred planinskim domom, pa določa potek meje. Zdaj se ta koča imenuje »Evropska koča« in je spet celota, čeprav jo deli državna meja, upravljata pa jo skupaj avstrijska in italijanska planinska zveza. Oskrbnik je Južnotirolec **Helmut Holzner** iz St. Jakoba v Pfitschu, ki kočo skupaj s svojo družino že vrsto let prav zgledno oskrbuje.

nad dolino predremo meglo in pod nami slepeče zašije cel .Bohinjski zaliv¹. V tihem jesenskem miru uživamo na Krstenici, ki je že vsa samotna - trava je poglela in macesni že dobivajo rumen nadih. Po celem grebenu prek Stogov do Škednjovca jo potegnemo - vedno najdeš kakšen nov, lep prehod in povežeš vrhove v čisto novo pot. Spustimo se v samotno Mišeljsko dolino. Dan se že nagiba v večer, ki zdaj, jeseni, pride kar malce prehitro. V Vojah že v mraku nabere mo še nekaj gob, da bo zvečer še malo dela z vlaganjem.

Nizki oblaki visijo nad Gorenjsko in sneg sega vse do dolin. Le ob pobočjih martuljških gora se razliva nenavadna modra svetloba. Prek Jasenov gazimo na Zaprete. V gozdu se iz megle pojavita oče s širokokrajnim klobukom in sin. Ženeta eno od izgubljenih ovac - prizor, ki me spomni na Kekca. Precej visoko nad Belim potokom, v temačnem smrekovem gozdu, se modra barva prelije v oranžno in končno spre-

meni v zlato rumeno - oblaki se raztrgajo in z vrha Martuljškega Vršiča v jasnem dnevu zremo v temačno dno Za Ak in v bele, zasnežene stene nad njim. Sneg je ves potresen z rumenimi iglicami macesnov, ki se ravno osipajo. Prozorna svetloba se razliva po gubah snega in ustvarja barve, ki jih ne zna narisati noben slikar.

In na koncu, zadnjo nedeljo v letu, smo Urška, Mojca in jaz, kot v nekdanjih časih sama z Mojco, odkorakali v belem zimskem dnevu do globoko zasnežene Ruske kapelice pod Vršičem. Tri desnice so prijele za vrv, v treh srcih so se zganile dobre želje za prihajajoče leto in zvonček je zapel v zimski mir. Ni se še umiril zvoneči zrak, ko so oči že ušle v sončno Robičje, potovale prek doline do mehkih, belih pobočij Špika, se zazrle v mogočni zid Škrlatice in se polne novih sanj vrnile v tih gozdiček pred kapelico. Usedli smo se na sanke in oddrveli v dolino. Prisojnikova senca se je vse bolj daljšala. Padal je zastor za minulim letom.

ŽIVLJENJE PIŠE ŽALOSTNE IN LEPE ZGODBE

ČEPOVANSKE VRŠE

RAFKO TERPIN

Na Čepovanska Vrata sem pripihal s Slapa ob Idrjici. Motovilasta steza me je ogrela. Dneva še ni. Le srnjad me je prehitela.

Jutro je hladno, v osoji spi Čepovanski dol, v gozdu domuje tema.

Ubrišem jo po grebenu levo. Poti hitro zmanjka. Na vlažnem listju trpe gležnji. Proti Idrjici se spuščajo prepadi, tu in tam skalnati sopoti. Veliko je polomljenega, že gnilega lesa.

Jesen. Krnovo prebujanje. Pod raznesenimi temnimi rjuhami rdečijo vmesni prostori. Zgodaj zasneženi vrhovi.

Skozi les se lovijo bukove sence. Opletam po spolzkem.

Zgoraj so stare senožeti. Visoki osat obtresa srebrno semenje. Koprive v vrtovih. Duh bukovnega gozda se drži tal. V senci straši ostanek gnile kope.

Pa naletim na prvo, v travo uhojeno sled, stezico. Je človeška? Toliko kot živalska, si odgovarjam.

Mimo brez je nekaj korakov do bližnje Skopice (863 m). Tu podahnem. Oči vržem naokrog. Jutro se je dopolnilo. Le kdaj? V jutranje nedoločljivo plavo se buče doline, nekaj mrzle megle se tišči k dnu. Topli, poraščeni kovki se drug drugega držeč skokoma bližajo Idrjici, zadnji v navezi je Prvejk. Že kar nerodno se je ustopil

med Idrjico in Trebušico. Kar kimam z glavo, ko sledim kucljem do Podkoritarja.

Pogled je dvojen in nedeljen obenem. Doline nekam vodijo (...želje in korake! mi šepeta duša). Pod nogami občutim Idrjico, Hotenjo in Trebušo. Iz njihovega droba rastejo gladki in v nebo raztepeni bregovi; nekdanji trpeči domovi so pripeti v njih. Nekaj više so doma vzdihni: Kuk (620m), Rovt, Lokvarski vrh (1079m), Hudournik (1148 m), Poldanovec (1299 m), Zeleni rob (1334 m). Vsi se že dajejo z nebom. Globoko se pogrezajo sinjine; v njih je najti vsega, česar ni spodaj. Pohlepno ali zadržano se lahko v izčiščenost poda oko, tam je samoten mir, prostranost, tam so v rožni venec slučajno nalovljena srečanja, tam je prijaznost obpotnega nasmeha. Ko bi bilo le to! Kakšna škoda, da se misel plete in plete! Kako odpočito bi bilo kdaj nehati, obstati v brezvetrju! Nedosegljive so želje. In vsak zlat trenutek se spridi.

VSE JE BOŽAJOČE TIHO

Preden zahladi, vstanem. Breze so v bližini, nekaj smrek. Ruj rdeči. Pod steno se vije vražja steza skozi Kozjek. Strašno me vleče, da bi se spustil po njej. Pojdimo! Ala, auf! slišim očetovo spodbudo.

Star kmečki svet se je potaknil in potuhnil med vzplametele krošnje. Kamnita ograda in poti še